

ПРИВРЕДНИ СУД НИЈЕ НАДЛЕЖАН ДА РЕШАВА СПОРОВЕ ЗА КОЈЕ ЈЕ УТВРЂЕНА НАДЛЕЖНОСТ УНУТРАШЊЕ АРБИТРАЖЕ

Првостепени суд је усвојио тужбени захтев, а одбио је приговор туженика да је за решавање овог спора надлежна унутрашња арбитража.

Виши привредни суд је уважио жалбу туженика, укинуо првостепену пресуду, утврдио да је за решавање спора надлежна унутрашња арбитража и предмет уступио арбитражи на надлежност.

Из образложења:

„Основано тужени побија првостепену пресуду и истиче да се ради о битној повреди поступка из чл. 254, а у вези са чл. 355. ЗПП јер је спор настао у вези са извршавањем обавеза насталих из Самоуправног споразума па је за његово решавање надлежна арбитража а не суд, и зато је предложио да се предмет уступи арбитражи на решавање.

Из доказа у списима произлази да тужилац утужени износ потражује по основу затезних камата за период доцње туженика у испуњењу својих обавеза које су биле обезбеђене меницом.

Према чл. 93. Самоуправног споразума о удруживању у СОУР предвиђено је да ће спорове из оваквих односа решавати унутрашња арбитража а не суд. Пошто се ради о Арбитражи која је образована и ради а предвиђено је да и овакве спорове решава арбитража то је ваљало жалбу уважити, пресуду укинути а предмет уступити арбитражи, као самоуправном суду, на надлежност.“

Према томе, спорове за које је предвиђена надлежност унутрашње арбитраже није надлежан да решава привредни суд.

(Решење Вишег привредног суда Србије, Пж-2453/87 од 8. V 1987)

Припремио *мр Јездимир Мигровић*

ОДЛУКЕ СУДА УДРУЖЕНОГ РАДА СРБИЈЕ

НЕИЗВРШАВАЊЕ РАДНИХ ОБАВЕЗА И МЕРА РАСПОРЕДА НА ДРУГЕ ПОСЛОВЕ

Радник је у предлогу за покретање поступка навео да је обављао послове у вези с обрадом документације ради остваривања права на повраћај царине и других увозних дажбина. Дисциплинска комисија га је огласила одговорним што је пропустио рокове за наплату извозне стимулације и изрекла му меру распореда на друге послове, односно радне задатке. Радник сматра да тежу повреду радне обавезе није учинио јер је у време истека рока био оправдано одсутан са посла. Поред тога, у извршењу дисциплинске мере је распоређен на послове контролора утовара опреме робе на железници са местом рада у Врању у трајању од шест месеци. Како је његово пребивалиште у Београду, сматра да је ова одлука у супротности са одредбама члана 35, став 2. Закона о радним односима („Службени гласник СРС“, бр. 23/84). Предложио је да суд закаже расправу, изведе потребне доказе и поништи одлуку о изреченој дисциплинској мери.

Оснолни суд удруженог рада у Београду је одлуком ДМ 498/86 од 4. септембра 1986. године делимично усвојио захтев радника. Одбио је захтев за поништај мере распореда на послове диспечера-контролора утовара опреме робе на железници у трајању од шест месеци, а укинуо у делу којим је њено извршење наложено у Врању. Обавезао је основну

организацију да одлуку о изреченој дисциплинској мери изврши у радној јединици у Београду, а њено извршење у радној јединици у Врању обуставио до правоснажног окончања поступка у овој правној ствари. Такође је одредио да жалба изјављена на решење о привременој мери не задржава њено извршење. Одлуку је углавном засновао на признању радника да није извршио послове у вези са појединим извозним закључцима. Он је учинио тежу повреду радне обавезе и одговоран је за њено извршење, па му је правилно у основној организацији изречена мера распореда на друге послове. Међутим, радник живи у Београду те је очигледно да се дисциплинска мера не може извршити у Врању. То би било у супротности са одредбама члана 35, став 2. Закона о радним односима.

Против ове одлуке у делу у коме нису успели у спору жалбе су благовремено изјавили радник и основна организација.

Суд удруженог рада Србије је одлуком број 11142/86 од 2. децембра 1986. године одбио жалбе као неосноване и потврдио првостепену одлуку као правилну и закониту. Пре свега, радник у жалби износи да је основна организација закључивала уговоре о продаји намештаја са страним физичким лицима који имају пребивалиште у СФРЈ. Ова лица су купљен намештај заједно са осталим стварима селила у своје земље и пријављивала их царинским органима као робу за извоз. Како спољнотрговински промет са физичким лицима није дозвољен, послови за које је радник пропустио рокове за наплату извозне стимулације немају карактер извозних послова. Стога основна организација, по мишљењу радника, није ни имала право на извозну стимулацију.

Другостепени суд налази да ови жалбени наводи нису основани. Наиме, у спорном односу се ради о остваривању права на основу одредаба Самоуправног споразума о утврђивању права на повраћај царине и других дажбина („Службени лист СФРЈ“, бр. 10/84). Овај споразум је донет на основу овлашћења из члана 82. став 1. Закона о девизном пословању и кредитним односима са иностранством („Службени лист СФРЈ“, бр. 15/77, 61/82, 77/82 и 34/83). Одредбом члана 16, став 2. поменутог Закона је предвиђено да се под страним лицима подразумевају сва остала правна и физичка лица. Према томе, и код продаје намештаја страним физичким лицима може се, у смислу члана 1. Самоуправног споразума, остварити право на повраћај царине и других увозних дажбина и доприноса из личних доходака (без доприноса за здравствено и инвалидско осигурање).

Наводи жалбе да радник није имао тзв. зелени картон и није био овлашћен за закључивање уговора, не утичу на правилност побијане одлуке. Другостепени суд полази од тога да се у спору не ради о обављању послова спољнотрговинског промета за које се, у смислу члана 13, став 3. и 4. ранијег Закона о промету робе и услуга с иностранством, односно члана 10. важећег Закона, траже одговарајући услови. Радник је био дужан да у одређеном року обради извозне закључке. Реч је о пословима, односно условима за њихово обављање који се утврђују самоуправним општим актом, а не посебним прописима. Радник је испуњавао услове за вршење послова референта извоза, па је и одговоран за њихово савесно и благовремено обављање.

Жалбом се не спори чињеница да је рок за подношење извозне документације истекао у време када је радник користио годишњи одмор. Зато је он био дужан да поднесе захтев за продужење рока, сходно одредбама члана 1. и 2. Одлуке о критеријумима по којима ће народне банке република и народне банке аутономних покрајина продужавати рокове за подношење захтева за остваривање права на повраћај царине и других увозних дажбина („Службени лист СФРЈ“, бр. 22/84). Он је Народној банци Србије могао поднети предлог за повраћај у пребишње стање и тако отклонити штетне последице. Према томе, неосновано се у жалби износи да није утврђено да ли је тежа повреда радне обавезе учињена кривицом радника.

Најзад, у жалби основне организације се наводи да је изречену дисциплинску меру једино могуће извршити у дистрибутивном центру у Врчину. То је у складу са условима утврђеним чланом 35, став 2.

Закона о радним односима. У супротном, распоредом радника чије је место пребивалишта у Београду на послове са местом рада у Брању, били би угрожени његови основни животни интереси.

(Одлука Основног суда удруженог рада у Београду ДМ, 498/86 од 4. септембра 1986. године и одлука Суда удруженог рада Србије број 11142/86 од 2. децембра 1986. године)

НЕСАВЕСНО ИЗВРШАВАЊЕ РАДНИХ ОБАВЕЗА И МЕРА ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА

Радница је поднела предлог за покретање поступка у коме је навела да је распоредбена на послове возача трамваја. Возило којим је управљала је критичног дана искочило из шина. Том приликом повређено је више лица и проузрокована знатна материјална штета. Дисциплинска комисија је утврдила да је узрок несреће неприлагођена брзина и изрекла радници меру престанка радног односа. Она сматра да је возило којим је управљала било технички неисправно, те да нема њене одговорности за учињену тежу повреду радне обавезе. Предложила је да суд саслуша сведоке и донесе одлуку којом ће поништити одлуку о изреченој мери престанка радног односа и обавезати основну организацију да је врати на рад и распореди на послове који одговарају њеној стручној спреми.

Основни суд удруженог рада у Београду је одлуком ДМ 539/86 од 20. новембра 1986. године усвојио стављени захтев. Одлуку је засновао на исказима сведока према којима је до исказања трамваја из шина дошло због неисправности возила. Имајући у виду и то да је на карданској и електричној кочници долазило до већих кварова, те да је возило имало јак спотинг и укључивало вожњу, првостепени суд налази да се изазивање удеса не може приписати намери или крајњој непажњи раднице, односно непридржавању прописа о безбедности саобраћаја, већ пуштању у саобраћај технички неисправног возила.

Суд удруженог рада Србије је одлуком број II РО 855/87 од 21. априла 1987. године усвојио жалбу основне организације, преиначио првостепену одлуку и одбио захтев. Другостепени суд сматра да се одлучне чињенице спорног односа не могу утврђивати саслушањем сведока. Да ли је возило критичном приликом било технички исправно, да ли је евентуално било неправилности или кварова у раду кочионог система или је, пак, до удеса дошло због неприлагођене брзине кретања, може се утврђивати на основу налаза и мишљења одговарајуће стручне комисије. У том смислу, решењем заменика директора радне организације образована је комисија за испитивање техничке исправности трамваја. Она је имала задатак да утврди околности под којима је дошло до саобраћајног удеса, односно узрок исказања трамваја из шина. У њу су именовани радници више основних организација у саставу радне организације, па се не могу прихватити наводи раднице да постоје околности које доводе у сумњу непристрасност чланова комисије.

Из извештаја комисије се утврђује да је трамвај у кривини излетео из шина, очешао и срушио неколико стубова јавне расвете, прешао супротни колосек и улицу и зауставио се тек кад је средњим делом насео на тротоар. Како се ради о новом возилу, произведеном 1985. године, које је било технички исправно, комисија закључује да је до удеса дошло због неприлагођене брзине при уласку у кривину. То је изазвало нагињање трамваја, односно вожњу само на левим точковима и онемогућавање деловања шинских кочница.

Другостепени суд је у овему прихватио закључак комисије о узроку исказања трамваја из шина. При том је имао у виду да је радница примила смену у 12,08 часова, те да до 13,00 часова, када је дошло до удеса није уочила никакве неправилности у раду кочионог система. У том смислу се изјашњава и сведок А. Г. који је непосредно пре одго-

ворне раднице управљао трамвајем и том приликом није имао никакве сметње са кочицама. Стоји чињеница да је на трамвају којим је управљала радница извршено више оправки у последњих годину дана. Према приложеној листи искључења, карданске кочнице су поправљане три пута, док електрична кочница једном није добро држала. Имајући у виду да се карданске кочнице, према налазу комисије, користе за заустављање и паркирање возила, произлази да нису пријављивани кварови, нити оправке на радној и шинској кочници које се користе за прилагођавање брзине возила у кретању.

Из свега изложеног, другостепени суд је нашао да је до саобраћајне незгоде дошло због неприлагођене брзине при уласку у кривину, а не због наводне техничке неисправности возила. Радница је својим несавесним радом довела у опасност животе и безбедност већег броја људи и проузроковала велику материјалну штету, па јој је правилно изречена мера престанка радног односа.

(Одлука Основног суда удруженог рада у Београду ДМ 539/86 од 20. новембра 1986. године и одлука Суда удруженог рада Србије број II РО 855 87 од 21. априла 1987. године)

ПРАВО НА ПУН ГОДИШЊИ ОДМОР ЗА ГОДИНУ У КОЈОЈ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПРАВО НА ПЕНЗИЈУ

Радник је поднео предлог за покретање поступка у коме је навео да је у 1985. години остварио право на пензију. Због потреба рада, основна организација му је коришћење годишњег одмора за ту годину омогућила тек у периоду од 31. децембра 1985. до 13. фебруара 1986. године. Како му је радни однос испуњењем услова за личну пензију престао по сили закона у 1986. години, сматра да има право на пун годишњи одмор и за ову годину. Предложио је да суд обавезе основну организацију да му накнади штету због неискоришћеног годишњег одмора за 1986. годину у висини разлике између накнаде личног дохотка и регреса за пун годишњи одмор који би примио у организацији и пензије и регреса за годишњи одмор које исплаћује заједница пензијског и инвалидског осигурања.

Основни суд удруженог рада у Титовом Ужицу је одлуком РО 529/86 од 7. новембра 1986. године одбио захтев као неоснован. У образложењу је навео да радник у 1986. години није имао ниједног радног дана, па не може ни остварити право на годишњи одмор. Право на накнаду штете због неискоришћеног годишњег одмора подразумева кривицу основне организације, а ње у конкретном случају нема.

Суд удруженог рада Србије је одлуком број II РО 492/87 од 5. маја 1987. године уважио жалбу радника, преиначио првостепену одлуку и усвојио стављени захтев. Наиме, одлуком комисије за рад и радне односе бр. 102 до 13. II 1986. године подносиоцу предлога је испуњењем услова за личну пензију престао радни однос по сили закона 13. фебруара 1986. године. Ова одлука је коначна и правноснажна.

Према члану 60, став 1. Закона о радним односима („Службени гласник СРС“, бр. 37/86) радник има право, у складу са самоуправним општим актом на годишњи одмор у трајању од најмање 18, а највише 30 радних дана за годину дана рада. Ако у календарској години нема годину дана рада, а у радном односу је најмање месец дана, радник има право на годишњи одмор сразмерно времену проведеном на раду. Одредбом става 5. је предвиђено да изузетно од одредбе става 1. овог члана, радник који остварује право на пензију, има право на пуни годишњи одмор за ту годину. Како је радник право на пензију остварио у 1986. години, то је имао право на пун годишњи одмор за ту годину.

Основна организација му није омогућила коришћење годишњег одмора, па радник има право на накнаду штете, сходно одредбама члана 208. Закона о удруженом раду. Висина штете одговара накнади личног

дохотка која би у смислу члана 73. Закона о радним односима била исплаћена раднику и регресу за пун годишњи одмор као споредном праву. Наравно, у њу се урачунава износ пензије и накнаде за годишњи одмор које исплаћује заједница пензијског и инвалидског осигурања радника. У супротном, подносилац предлога би један део новчаног износа стекао без основа.

(Одлука Основног суда удруженог рада у Титовом Ужицу РО 529/86 од 7. новембра 1986. године и одлука Суда удруженог рада Србије II РО 492/87 од 5. маја 1987. године)

СТРУЧНА СПРЕМА И РАСПОРЕБИВАЊЕ РАДНИКА

Радница је у предлогу за покретање поступка навела да је засновала радни однос на пословима контроле квалитета у одељењу развоја и технолошке контроле. Након тога, више пута је била привремено распоређена на послове у оквиру више школске спреме коју поседује. Последњом одлуком трајно је распоређена на послове контроле квалитета за које се искључиво тражи средња стручна спрема. Како није распоређена у складу са стручном спремом коју поседује, предложила је да суд закаже расправу, изведе потребне доказе и донесе одлуку којом ће поништити одлуку о распоређивању, а обавезати основну организацију да је распореди на одговарајуће послове.

Основни суд удруженог рада у Београду је одлуком ПР 491/86 од 22. октобра 1986. године усвојио стављени захтев. Радница је распоређена на послове који не одговарају њеној стручној спреми, па оспорена одлука није у складу са одредбама члана 35, став 1. Закона о радним односима („Службени гласник СРС“, бр. 37/86).

Против ове одлуке жалбу је благовремено изјавила основна организација. Навела је да су у конкретном случају само промењени услови за рад на одређеном радном месту у погледу стручне спреме. Садржина послова и радних задатака је остала иста, па се не може говорити о повреди права подносиоца предлога.

Суд удруженог рада Србије је одлуком број 12425/86 од 2. априла 1987. године одбио жалбу као неосновану и потврдио првостепену одлуку. Другостепени суд је пошао од одредбе члана 177, став 1. Закона о удруженом раду према којој радник има право и дужност да врши послове, односно радне задатке ради чијег је вршења засновао радни однос. То није неко статичко право везано за једно одређено радно место, нити може да буде право које се остварује независно од токова и промена које настају у основној организацији. Циљ овог права није у томе да радник заувек ради на потпуно истом послу или радном задатку, него у обезбеђивању да радник заузме радно место које највише одговара његовим стварним стручним и радним способностима и на коме, може да да што већи допринос повећању дохотка основне организације. То проистиче и из одредбе члана 4, став 1, тачка 1. Закона о радним односима према којој радници, остварујући право рада друштвеним средствима, обезбеђују сваком раднику да у организацији радног процеса и управљања дође до изражаја његова радна способност и стручно образовање.

Другим речима, сваки радник треба да ради на пословима и радним задацима који одговарају његовим стручним и радним способностима, при чему је обавезан да их стално усавршава. У том смислу треба разумети право радника да обавља послове, односно радне задатке ради чијег је вршења засновао радни однос. На тај начин право радника да ради на одређеном послу постаје релативно-условљено правом основне организације да га према потребама рада распореди на други посао, односно радни задатак, али штитећи при том његову стручну и радну способност.

У конкретном случају, радница је засновала радни однос ради вршења послова за које се самоуправним општим актом тражи виша школска спрема. Она ту спрему поседује, па се, без обзира на измену услова које радник треба да испуњава за вршење одређених послова не може распоредити на послове за које се тражи нижи степен стручне спреме. Ово без обзира на то што је садржина послова и радних задатака евентуално остала иста. Према томе, првостепени суд је правилно применио материјално право када је поништио оспорену одлуку и обавезао основну организацију да распореди радницу на послове који одговарају њеној стручној спреми.

(Одлука Основног суда удруженог рада у Београду ПР 491/86 од 22. октобра 1986. године и одлука Суда удруженог рада Србије број 12425/86 од 2. априла 1987)

ПРЕСТАНАК ПОТРЕБЕ ЗА РАДОМ РАДНИКА И РАСПОРЕЂИВАЊЕ НА ДРУГЕ ПОСЛОВЕ

Радници су у предлогу за покретање поступка навели да су у основној организацији обављали послове возача моторног возила. Због наводних економских тешкоћа, проглашени су „технолошким вишком“ и утврђено им право на запослење на другом одговарајућем послу. Ово је последица њиховог сукоба са пословодним органом. Имајући у виду и то да су послови возача моторног возила и даље упражњени, предložили су да суд удруженог рада закаже расправу, изведе потребне доказе и донесе одлуку којом ће поништити акт о повреди њиховог права.

Основни суд удруженог рада у Београду је одлуком ПР, 360/86, од 11. децембра 1986. године поништио одлуку комисије за рад и радне односе према којој је престала потреба за радом радника и обавезао основну организацију да их распореди на послове, односно радне задатке који одговарају њиховој стручној спреми. У поступку је на основу саслушања више сведока утврђено да радници нису „технолошки вишак“, већ да је оспорена одлука резултат поремећених међуљудских односа.

Против ове одлуке жалбу је благовремено изјавила основна организација. Сматра да је првостепени суд прекорачио своја овлашћења јер је утврђивање послова и радних задатака, као и потребног броја извршилаца неутуђиво самоуправно право радника. Такође је навела да су радници у међувремену одбили да раде на понуђеним радним местима која одговарају њиховој стручној спреми. Другим речима, њима је престао радни однос по сили закона, сходно члану 211, став 1, тачка 3 Закона о удруженом раду.

Суд удруженог рада Србије је одлуком број II РО 1027/87 од 3. марта 1987. године делимично уважио жалбу Основне организације. Првостепена одлука је потврђена у делу који се односи на утврђивање „технолошког вишка“, а преиначена у осталом делу и одбијен захтев радника за распоред на послове који одговарају њиховој стручној спреми.

Према одредбама члана 179, став 1. Закона о удруженом раду радници слободно и равноправно, у складу са самоуправним споразумом о удруживању рада радника у основној организацији, утврђују међусобна права, обавезе и одговорности у раду самоуправним општим актом којим се уређује радни однос. Они, између осталог, утврђују и послове, односно радне задатке који се у основној организацији врше према њеној делатности и природи, технологији и другим условима рада. Радници могу укинути поједине послове и, у том смислу, донети одлуку о престанку потребе за радом појединих извршилаца због техничких или технолошких унапређења или економских тешкоћа, сходно одредбама члана 177, став 5. Закона о удруженом раду. То је неутуђиво, самоуправно право радника у основној организацији. Овакве одлуке не могу у њихово име донети други органи. Међутим, када се тим актима утро-

жавају или повређују самоуправна права појединих радника, они их могу оспоравати пред судом удруженог рада, сходно одредбама члана 224, став 1. Закона о удруженом раду. Суд удруженог рада испитује истинитост чињеница на којима се заснива одлука о престанку потребе за радом радника и утврђивању права да пређе на рад у другу основну организацију у саставу исте или друге радне организације или радне заједнице. Према томе, неосновани су жалбени наводи да је првостепени суд прекорачио овлашћења.

Осим тога, из списка произлази да је у основној организацији стално повећаван број возача. То је одлучна чињеница спорног односа. Она упућује на закључак да подносиоци предлога нису могли бити оглашени „технолошким вишком“. Најзад, они су оспореним одлукама остали и нераспоређени. Ову категорију радника не познају позитивни прописи у области радних односа, па је и са овог разлога захтев радника ваљало усвојити.

Али, радници су у међувремену одбили да раде на понућеним радним местима која одговарају њиховој стручној спреми. Њима је у смислу члана 211, став 1, тачка 3. Закона о удруженом раду престао радни однос по сили закона. Подносиоци предлога нису више радници основне организације, па нема правног основа да се поново распореде на послове који одговарају њиховој стручној спреми. Тиме се, наравно, не дира у право на накнаду штете због незаконите одлуке о престанку потребе за њиховим радом.

(Одлука Основног суда удруженог рада у Београду ПР 360/86 од 11. децембра 1986. године и одлука Суда удруженог рада Србије број II РО 1027/87 од 3. марта 1987. године)

Припремио Миодраг Васић

ОДЛУКЕ ОКРУЖНОГ СУДА ИЗ БЕОГРАДА

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ НАСТАЛУ УСЛЕД АКТА НАСИЉА ИЛИ ТЕРОРА

Тужилац је тражио накнаду штете коју је задобио приликом експлозије подметнуте mine. Догађај се десио пре ступања на снагу Закона о облигационим односима. Тужилац је задобио прелом леве потколенице са заосталим металним страним телима и вишеструке раздерно-експлозивне ране на десној ноzi у целини због чега је више година лечен болнички и амбулантно и у више махова оперисан. Приликом повреде и операције трпео је болове које и сада трпи повремено, а претрпео је и примарни страх изузетно јаког интензитета.

Услед задобијених повреда дошло је и до скраћења леве ноге тужиоца, стања после гнојног запаљења леве потколенице, укочености левог скочног зглоба, ограничене покретљивости деоног скочног зглоба и атрофије мишића леве ноге, услед чега је животна активност тужиоца смањена за 45% трајно и дефинитивно.

Општински суд је усвојио тужбени захтев и обавезао друштвено-политичку заједницу да тужиоцу накнади причињену штету.

Окружни суд је одбио жалбу туженог као неосновану и потврдио пресуду општинског суда, јер је нашао да је материјално право правилно примењено.

Друштвено-политичке заједнице биле су у обавези и пре ступања на снагу Закона о облигационим односима да накнаде штету коју овим незаконитим или неправилним радом причине њихови органи у вези са вршењем службе, као и да накнаде штету која настане услед